

Winterfenologie 2024

Eerste aankomst van onze wintervogels

In navolging van het fenologieartikel over de aankomst van onze zomergasten in Fitis 60/2 (2024), geeft dit artikel een overzicht van de eerste aankomst van onze wintergasten. Winterfenologie krijgt vaak minder aandacht, echter is minstens zo interessant als de zomerfenologie. In de Fitis was daar tot begin deze eeuw dan ook altijd aandacht voor. In Fitis 38/2 (2002) verscheen het laatste artikel over de winterfenologie 2000 - 2001 (Yvonne Schutter). Dus een mooi moment om dit verschijnsel opnieuw onder de aandacht te brengen.

■ Han Buckx

De bron voor dit artikel en bijgevoegde tabel is wederom Waarneming.nl, hier en daar aangevuld met data uit onze regionale avifauna ('Vrije Vogels'). Voor meer achtergrond, zie het eerdere fenologieartikel van dit jaar. Kort samengevat (zie data in de tabel): rechtep staand is een waarneming met bewijs, zoals een foto en/of geluidsopname, en cursief is aannemelijk. Gebaseerd op deze data is per soort de recorddatum vet gedrukt indien de vroegste aankomst in de afge-

lopen 10 jaar viel. Verder is de mediaandatum bepaald over de afgelopen 10 jaar (2014 - 2023, zie Tabel 1). Daarna volgt de kolom met de eerste waarneming van dit jaar en de afwijking in dagen ten opzichte van deze mediaandatum, in rood eerder, in zwart gelijk of later. In de tabel zijn 24 soorten vermeld die min of meer als wintergast worden beschouwd. Dat is enigszins arbitrair. Soorten zoals Roodhalsfuut, Topper, Brilduiker, Smient, Pijlstaart, Goudplevier, Paarse Strandlo-

Tabel 1. Winterfenologie regio Zuid-Kennemerland, eerste bevestigde of aannemelijke (cursief) waarneming per jaar

Soort	Datumrecord Regio ZKL	2014	2015	2016	2017	2018
1) Rotgans	1-jul-15	19-jul	1-jul	22-jul	16-sep	25-jul
2) Kolgans	18-sep-21	3-okt	26-sep	4-okt	27-sep	6-okt
3) Kleine Rietgans	15-sep-24	20-sep	18-okt	16-okt	15-okt	5-okt
4) Toendrarietgans	21-sep-08	27-sep	30-sep	7-okt	19-okt	20-okt
5) Kleine Zwaan	22-aug-04	30-okt	19-okt	17-okt	30-okt	16-nov
6) Wilde Zwaan	2-okt-88	10-nov	31-okt	9-okt	6-nov	28-okt
7) Grote Zaagbek	20-aug-16	4-sep	27-sep	20-aug	15-sep	22-aug
8) Nonnetje	11-okt-80	4-dec	3-dec	7-nov	18-nov	16-nov
9) Kuifduiker	17-sep-19	30-okt	6-okt	19-nov	---	7-okt
10) Bokje	31-aug-08	15-sep	3-okt	17-sep	6-okt	18-sep
11) Roodkeelduiker	1-jul-13	6-sep	5-sep	17-jul	9-sep	3-sep
12) Grauwe Pijlstormvogel	1-aug-87	7-sep	5-sep	4-sep	11-sep	8-sep
13) Smelleken	12-aug-98	18-sep	9-sep	13-sep	1-sep	6-sep
14) Klapekster	20-sep-70	1-okt	9-okt	1-okt	14-okt	6-okt
15) Bladkoning	9-sep-87	24-sep	19-sep	22-sep	17-sep	20-sep
16) Koperwiek	16-jul-15	20-sep	16-jul	22-sep	24-sep	25-sep
17) Kramsvogel	11-jul-15	28-aug	11-jul	17-aug	7-okt	16-sep
18) Roek	20-aug-90	4-okt	26-okt	24-okt	19-okt	18-nov
19) Strandleeuwerik	22-sep-10	14-okt	18-okt	26-okt	9-okt	10-okt
20) Oeverpieper	29-aug-06	11-sep	9-sep	6-sep	4-sep	7-sep
21) Waterpieper	28-sep-16	6-okt	5-okt	28-sep	9-okt	12-okt
22) Keep	17-sep-05	20-sep	26-sep	1-okt	23-sep	25-sep
23) IJsgors	31-aug-10	13-sep	12-sep	17-sep	24-sep	6-okt
24) Sneeuwgorz	9-sep-07	4-okt	11-sep	2-okt	15-sep	24-sep

per, Kleine Jager en Sijs worden vaak ook als wintergasten gezien. Uit de waarnemingsdatabase blijkt echter dat dit jaargasten zijn in onze regio met relatief veel waarnemingen in de zomermaanden. Enkele andere soorten in de tabel zijn echte najaars-doortrekkers en nauwelijks aanwezig hartje winter. Daarnaast werden in de vorige eeuw soorten zoals Ruigpootbuiszard, Frater en Bonte Kraai ook meegenomen in het winterfenologie overzicht. Deze soorten zijn inmiddels zeldzaam geworden in onze regio en worden niet meer jaarlijks gezien. Een incidentele waarneming geeft dan ook geen goed beeld meer van de eerste aankomst. Er zijn wel een aantal nieuwe soorten in de lijst gekomen. Wie zou bijvoorbeeld in de vorige eeuw verwacht hebben dat de Bladkoning (t/m 1988 CDNA-beoordeelsoort!) een reguliere doortrekker in het najaar zou worden in ons land. Tenslotte zien we de laatste jaren ook een aantal waarnemingen van 'echte' wintergasten in de zomermaanden. Meestal betreffen dit gewonde of zieke vogels zoals een aangeschoten Kolgans in de zomermaanden van 2019, 2021 en 2022 langs de Noorderweg en een mank lopende Kleine Rietgans deze zomer nabij de pont bij Buienhuisen (Nauerna). Ook het eerste overzome-

rende Nonnetje op het Vogelmeer deze zomer is uniek en niet meegenomen in het overzicht.

Wat leert ons dit overzicht?

Allereerst is te zien dat een aantal wintergasten een specifiek tijdsvenster hebben van aankomst. Bijvoorbeeld de Oeverpieper die in de eerste helft van september arriveert en de Koperwiek, Bladkoning en de Keep die standaard in de tweede helft van september verschijnen. De vangst van een Koperwiek in juli (2015) op Vogelringstation Van Lennep is dan als uitzondering te beschouwen. De Klapekster verschijnt altijd in de eerste helft van oktober in onze regio. Roek en Strandleuwerik zijn ook typische oktobersoorten. Andere soorten hebben een grilliger patroon en kunnen het ene jaar eerder verschijnen dan in het andere jaar, bijvoorbeeld de Kramsvogel. Komen soorten gemiddeld later naar ons land om te overwinteren door klimaatverandering? Dat zou je verwachten omdat winters regelmatig later invallen in het noorden. Echter laten de data, ook dit jaar weer, zien dat veel soorten juist eerder worden waargenomen. In ieder geval interessant om dat de komende jaren verder te volgen.

2019	2020	2021	2022	2023	Mediaan 2014-2023	2024	Afwijking (in dagen)
3-sep	19-sep	18-aug	10-sep	19-sep	26-aug	7-sep	+ 12
5-okt	2-okt	18-sep	29-sep	9-okt	2-okt	1-okt	- 1
17-sep	30-sep	17-okt	4-okt	8-okt	6-okt	15-sep	- 21
12-okt	14-okt	29-sep	4-okt	16-okt	9-okt	6-okt	- 3
23-okt	4-nov	5-nov	14-nov	29-nov	1-nov	4-nov	+ 3
4-nov	3-nov	16-nov	31-okt	23-okt	1-nov	2-nov	+ 1
22-sep	15-okt	1-okt	14-okt	17-sep	19-sep	21-sep	+ 2
8-nov	13-nov	7-nov	14-nov	4-nov	13-nov	17-nov	+ 4
17-sep	11-okt	10-dec	14-okt	23-okt	14-okt	---	
27-sep	17-sep	26-sep	22-sep	8-okt	24-sep	7-sep	- 17
7-sep	12-sep	20-aug	26-aug	8-jul	4-sep	7-sep	+ 3
5-sep	23-aug	23-sep	15-sep	31-aug	6-sep	21-aug	- 16
15-sep	31-aug	6-sep	13-sep	2-sep	7-sep	21-aug	- 17
13-okt	15-okt	15-okt	13-okt	17-okt	13-okt	3-okt	- 10
23-sep	28-sep	22-sep	21-sep	2-okt	22-sep	19-sep	- 3
1-okt	17-sep	20-sep	19-sep	1-okt	21-sep	28-sep	+ 7
15-sep	18-sep	14-sep	20-aug	22-aug	5-sep	13-sep	+ 8
23-okt	14-okt	24-okt	13-nov	17-okt	23-okt	12-okt	- 11
15-okt	28-sep	12-okt	18-okt	8-okt	13-okt	3-okt	- 10
9-sep	17-sep	5-sep	10-sep	14-sep	9-sep	7-sep	- 2
10-okt	11-okt	17-okt	7-okt	9-okt	9-okt	4-okt	- 5
21-sep	18-sep	18-sep	19-sep	29-sep	22-sep	21-sep	- 1
21-sep	19-sep	20-sep	10-okt	15-sep	19-sep	21-sep	+ 2
27-sep	20-sep	10-okt	23-sep	8-okt	25-sep	29-sep	+ 4